

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr Marty Chapskiej
pt.: *Wojska Obrony Terytorialnej w zarządzaniu kryzysowym*
przygotowanej pod kierunkiem naukowym
prof. dr. hab. inż. Tadeusza Szczurka
(promotor pomocniczy dr Patrycja Bryczek-Wróbel)

Bezpieczeństwo państwa w znacznym stopniu uzależnione jest od zdolności instytucji do kierowania nim w sposób adaptacyjny, a nie reaktywny. W odniesieniu do państwa polskiego może się to dokonać poprzez adaptacje istniejących rozwiązań w stosunku do zoptymalizowanego modelu zarządzania bezpieczeństwem narodowym, lub zmianę istniejących rozwiązań w zakresie, którego koncepcyjną postać należy wcześniej zaprojektować. W kontekście oceny działania instytucji bezpieczeństwa niezwykle ważna pozostaje ich funkcjonalność. Na problem ten należy patrzeć przez pryzmat stabilności, skuteczności, mobilności oraz przewidywalności. W idei tej wyraża się przekonanie, że bezpieczeństwo podmiotu, jakim jest państwo, jest konsekwencją podejmowanych, niepodejmowanych lub zaniechanych przez nie działań w zmiennych uwarunkowaniach rzeczywistości społecznej. Prakseologiczna wykładnia rozumienia bezpieczeństwa dotyczy sposobu konstruowania i wykorzystywania teorii bezpieczeństwa, jako źródła wiedzy służącej do projektowania przyszłych, pożądanych stanów rzeczy.

Określenie istoty, cech, funkcji oraz poziomu bezpieczeństwa podlega ewolucji w zależności od zmieniających się czynników politycznych, gospodarczych, społecznych czy kulturalnych. Nadrzędność bezpieczeństwa nad innymi dziedzinami jest dość szczególna, bowiem jest ono wartością, której osiągnięcie stanowi podstawowy obowiązek, bez którego nie sposób rozwijać innych form aktywności społecznej. Fundamentalnym zagadnieniem w polityce bezpieczeństwa państwa pozostaje zapewnienie stabilności będącej podstawą ładu, tak wewnątrz państwa, jak i poza jego

granicami. Analizując obszar bezpieczeństwa narodowego zauważyć można narastanie zagrożeń przybierających postać zarówno zagrożeń o charakterze militarnym, jak i pojawiające się kataklizmy i klęski żywiołowe w wymiarze regionalnym, krajowym i na poziomie społeczności lokalnych. Zagrożenia te narzucają konieczność podejmowania wielopłaszczyznowych działań uwzględniających problematykę bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego. Nieprzewidywalność i nieokreśloność współczesnych zagrożeń może sprawić, że równowaga funkcjonowania danego państwa i jego społeczeństwa zostanie zachwiana. Świadomość takiego stanu narzuca konieczność posiadania rozwiązań w zakresie zarządzania bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych. Powszechność działań różnych organów i instytucji administracji publicznej państwa powinna wiązać się ze spełnieniem następujących warunków: kompletności, efektywności, innowacyjności, spójności, odporności na zagrożenia, skuteczności, wykonalności legalizmu oraz akceptowalności.

Zaangażowanie sił zbrojnych do wsparcia administracji publicznej w ramach zarządzania kryzysowego, stanowi istotną pomoc, która jest wykorzystywana od wielu lat. Wsparcie to od czasu powstania Wojsk Obrony Terytorialnej stopniowo staje się zadaniem realizowanym przez tę właśnie formację, co wymusza konieczność zacieśnienia współpracy WOT z administracją publiczną w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Koniecznym staje się opracowanie zasad współpracy i współdziałania administracji publicznej z Wojskami Obrony Terytorialnej, uwzględniającej identyfikację zakresów zadaniowych, czy też ustalenie procedur wspólnego działania.

Zbudowanie zintegrowanego systemu umożliwiającego obniżanie ryzyka związanego z możliwością powstawania sytuacji kryzysowej oraz generowania skutecznych mechanizmów kontroli jawi się jako znak czasu. W ten nurt rozważań wpisuje się praca doktorska mgr Marty Chapskiej. Dysertacja dotyczy roli Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego i związanej z tym koncepcji modelowej współpracy administracji publicznej z jednostkami WOT w zakresie działań antykryzysowych. Podjęcie badań dotyczących tej tematyki uznać należy jako w pełni uzasadnione.

Zaproponowane w pracy ujęcie problemowe umożliwia wyciągnięcie interesujących wniosków dotyczących zagrożeń związanych z problematyką bezpieczeństwa państwa, zarówno w odniesieniu do obowiązujących przepisów, jak i całego zakresu zadaniowego. Rozprawa doktorska ma konstrukcję problemową, co pozwala na bardziej przejrzyste ukazanie podjętej tematyki. Składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia. Uzupełniają ją tabele, schematy, wykresy oraz załączniki pozwalające lepiej udokumentować treści zawarte w poszczególnych rozdziałach.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Metodologiczne podstawy badań* zaprezentowana została sytuacja problemowa oraz struktura pracy. Sformułowano cel badań, którym stała się *ocena znaczenia Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego i przedstawienie koncepcji rozwiązania modelowego dla współpracy administracji publicznej z jednostkami WOT w zakresie działań antykryzysowych*. Zmieniający się charakter zagrożeń wymaga nieustannego oraz systematycznego doskonalenia modelu współpracy dlatego przedmiotem podjętych badań w niniejszej dysertacji były procesy zachodzące w sferze funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego, a w szczególności wspierania działań antykryzysowych administracji publicznej przez Wojska Obrony Terytorialnej. Zdefiniowany został główny problem badawczy, który zawiera się w pytaniu: *Jak Wojska Obrony Terytorialnej wpisują się system zarządzania kryzysowego i jakie rozwiązania z obszaru współpracy WOT z administracją publiczną są najkorzystniejsze dla skutecznego przeciwstawiania się sytuacjom kryzysowym?*

By odpowiedzieć na tak postawione pytanie Autorka sformułowała kilka problemów szczegółowych, koncentrując się na wyjaśnieniu zachodzących współzależności w zakresie zarządzania kryzysowego, doświadczeniach i uwarunkowaniach wpływających na jego funkcjonowanie oraz kreśląc perspektywę jego rozwoju aby poprawić skuteczność podejmowanych działań mających na celu bezpieczeństwo państwa i jego obywateli w sytuacjach kryzysowych, a mianowicie:

- *Jaka jest rola i miejsce formacji obrony terytorialnej w systemach bezpieczeństwa narodowego państw demokratycznych?*
- *Jaka jest rola administracji publicznej w systemie zarządzania kryzysowego RP?*

- *Jakie wyzwania, zdaniem żołnierzy WOT oraz pracowników administracji publicznej, stoją przed Wojskami Obrony Terytorialnej w działaniach antykryzysowych?*
- *Jaki kształt mogłoby przyjąć rozwiązanie modelowe dla współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej z administracją publiczną w ramach systemu zarządzania kryzysowego?*

Odpowiedzi na problemy szczegółowe znajdują się w poszczególnych rozdziałach. Zdefiniowane problemy badawcze można uznać za poprawne, podobnie jak przyjętą w pracy hipotezę. Wątpliwości nie budzą zastosowane w trakcie realizacji tematu metody badawcze. Na potrzeby dysertacji przeprowadzono wywiady eksperckie z pracownikami administracji publicznej, zajmującymi się problematyką zarządzania kryzysowego w Biłgoraju, Grójcu, Sochaczewie, Janowie Lubelskim, Kraśniku, Lesznie, Lubartowie, Lublinie i Śremie oraz badania ankietowe, którymi objęto 129 żołnierzy reprezentujących 36 jednostek WOT, uczestniczących w prowadzonym przez Wojskową Akademię Techniczną kursie oficerskim na potrzeby WOT – Agrykola.

Rozdział drugi, opatrzony tytułem: *Wojska Obrony Terytorialnej w systemach bezpieczeństwa narodowego państw demokratycznych* stanowi wprowadzenie do zasadniczych rozważań, określonych w problemie badawczym, tworząc dobrą podstawę merytoryczną do realizacji kolejnych rozdziałów. Poświęcony został stosowanym zasadom funkcjonowania wojsk obrony terytorialnej w wybranych państwach, a mianowicie: USA, Szwecji, Norwegii, Szwajcarii oraz Finlandii z uwzględnieniem ich miejsca w systemach bezpieczeństwa narodowego. Rozważania w tym rozdziale zamyka analiza doświadczeń polskich w kwestii budowania wojsk obrony terytorialnej. Ponadto przedstawiono istotę i proces odtworzenia WOT w obecnym kształcie, ich zadania, strukturę organizacyjną brygady OT i batalionu lekkiej piechoty. Kończącą część rozdziału zajmuje analiza stosunku społeczeństwa do Wojsk Obrony Terytorialnej po ich odtworzeniu w Polsce. Być może lepszym rozwiązaniem byłoby przedstawienie tego zagadnienia w postaci odrębnego rozdziału zawierającego doświadczenia polskie w tej kwestii, łącznie ze stosunkiem społeczeństwa do opisywanego konceptu. Należy dodać, że przywoływane w tym rozdziale wzorce amerykańskie na grunt polski próbował

przenieść gen. Tadeusz Kościuszko. W czasie Sejmu Czteroletniego (1788–1792) przygotowany został projekt zorganizowania w poszczególnych ziemiach i powiatach milicji złożonej z przedstawicieli wszystkich grup społecznych, a dowodzonej przez oficerów wybieranych na sejmikach. W przekonaniu Tadeusza Rawskiego w razie zrealizowania ustawy o 100-tysięcznej armii i wystawieniu równej jej liczbie milicji (współcześnie OT) Polska stałaby się groźnym przeciwnikiem dla każdego najeźdźcy. Niestety w ówczesnych warunkach braku tradycji, kadr, uzbrojenia, a także czasu nie udało się zrealizować nawet w części koncepcji gen. Kościuszki. Drugą, niestety również spóźnioną próbę stworzenia nowoczesnej OT podjęto w międzywojennej Polsce tuż przed wybuchem wojny w postaci brygad i batalionów Obrony Narodowej. Kwestie te warto byłoby także uwzględnić, proszę aby problematykę tę Doktorantka szerzej zaprezentowała w czasie obrony rozprawy doktorskiej.

W kolejnym rozdziale: *Administracja publiczna w systemie zarządzania kryzysowego* zaprezentowany został wymiar deskryptywny administracji publicznej, bezpieczeństwa, kryzysu, sytuacji kryzysowej oraz zarządzania kryzysowego. Treść rozdziału uzupełniają rozważania dotyczące uwarunkowań funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego wraz z zadaniami i strukturą administracji centralnej oraz terenową w systemie zarządzania kryzysowego – także w odniesieniu do rozwiązań prawno-organizacyjnych.

Aktualne i prognozowane wyzwania dla Wojsk Obrony Terytorialnej w ramach systemu zarządzania kryzysowego to tytuł rozdziału czwartego. Otwiera go analiza formalno-prawnych i społecznych uwarunkowań funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej w krajowym systemie zarządzania kryzysowego (wcześniej na mocy ustawy o powszechnym obowiązku obrony, od 2022 r. ustawy o obronie Ojczyzny). Interesujące uzupełnienie prowadzonych analiz stanowią wyniki badań ankietowych dotyczące zakresu zadaniowego WOT w kontekście podjętego problemu badawczego. Ponadto przedstawiono wewnętrzny system zarządzania kryzysowego WOT, który został uregulowany ustawą o obronie Ojczyzny. Wyniki te stanowią interesujący materiał badawczy odnośnie do skuteczności realizacji zadań nałożonych na WOT w kontekście zdolności do przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze niemilitarnym przez opisywaną formację. W rozdziale nie zabrakło miejsca dla szczegółowej analizy

aktualnych i prognozowanych zagrożeń stanowiących wyzwanie dla WOT i administracji publicznej w ramach zarządzania kryzysowego.

Rozdział piąty, opatrzony tytułem: *Współpraca WOT z administracją publiczną – rekomendacje* zawiera rozważania dotyczące prognozowanych kierunków transformacji WOT w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa in extenso. Doktorantka koncentruje się przede wszystkim na zagrożeniach niemilitarnych, które będą w przyszłości odgrywały kluczową rolę w kształtowaniu współpracy i współdziałania administracji publicznej z WOT oraz na optymalizacji algorytmów działania uwzględniających szeroki kontekst zadaniowy łącznie z budowaniem odpowiednich kompetencji społeczeństwa z zakresu zarządzania kryzysowego. Z przeprowadzonych badań, wzbogaconych wnioskami i rekomendacjami płynącymi z badań ankietowych przeprowadzonych wśród żołnierzy WOT oraz wywiadów eksperckich z pracownikami administracji publicznej zajmujących się problematyką zarządzania kryzysowego wynika propozycja autorskiego modelu współdziałania Wojsk Obrony Terytorialnej z administracją publiczną w ramach zarządzania kryzysowego. Kwestia ta stanowi treść ostatniego podrozdziału. Zaprezentowany został model struktury organizacyjnej systemu zarządzania kryzysowego na poziomie powiatu i gminy, model struktury dowodzenia SZ RP z uwzględnieniem systemu zarządzania kryzysowego (brakuje modelu struktury organizacyjnej systemu zarządzania kryzysowego na poziomie województwa, choć ten poziom jak wynika z rysunku na stronie 94 tworzy integralną część administracji terenowej) oraz algorytm współdziałania administracji publicznej i WOT w ramach zarządzania kryzysowego, który Doktorantka dzieli na dwie grupy. Pierwszą tworzy faza zapobiegania i przygotowania, a drugą faza reagowania i odbudowy, które Autorka szczegółowo przedstawia uwzględniając w pierwszej grupie etap szkoleń i ćwiczeń, wspólnych spotkań roboczych oraz planowania kryzysowego, prowadzenia analizy ryzyka i oceny zagrożeń, kreślenia wspólnych algorytmów postępowania w sytuacji zaistnienia sytuacji kryzysowych (badania potwierdzają konieczność optymalizacji procesu współdziałania), a także prowadzenia programów edukujących społeczeństwo, co niewątpliwie stanowi warunek konieczny kreowania pożądanego poziomu odporności społeczeństwa na różnego rodzaju zagrożenia. Kwestie te co prawda można odnaleźć na kartach doktoratu ale są one rozproszone, dlatego

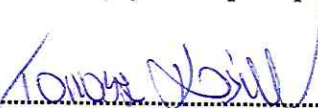
Warszawskie także było monarchią konstytucyjną, choć dodać należy, że z punktu widzenia problemu badawczego jest to raczej wątek poboczny.

Reasumując, dysertacja stanowi interesujący, oryginalny projekt badawczy, a uzyskane wyniki mogą stanowić inspirację dla osób odpowiedzialnych za zapewnienie właściwego poziomu bezpieczeństwa strukturalnego i personalnego. Realizacja projektu wymagała od Autorki dużego zasobu wiedzy oraz nakładu pracy w trakcie prowadzonych badań, a także odpowiednio zorganizowanego warsztatu badawczego. Rozprawa prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wniosek końcowy:

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Marty Chapskiej pod tytułem: *Wojska Obrony Terytorialnej w zarządzaniu kryzysowym* jest wynikiem badawczego przedsięwzięcia, który przyniósł w rezultacie interesujące opracowanie określonego w temacie problemu badawczego. Nie ulega przy tym wątpliwości, że praca jest samodzielnym dorobkiem naukowym Autorki, która zrealizowała założone cele badawcze, wykazując się odpowiednią wiedzą merytoryczną z zakresu problemowego dysertacji. Zawartość merytoryczna pracy świadczy o opanowaniu przez Doktorantkę zarówno warsztatu naukowego, jak i techniki pisania pracy.

Ocena osiągnięć w odniesieniu do wymogów ustawowych określonych w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, co zostało omówione w recenzji, jest jednoznacznie pozytywna i kwalifikuje jej Autorkę do kontynuowania procedury zmierzającej do nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. W związku z tym stawiam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Marty Chapskiej do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

.....

prof. dr hab. Tomasz KOŚMIDER